

UNDIR FÝRA EYGUM

STALIN VAR IKKI VERRI ENN BUSH, BLAIR OG OBAMA

Heimsmyndin verður málað av einum samfelagið, sum als ikki gongur undir tær reglur, sum tey vilja hava onnur at akta. Kapitalisman sum samfelagsskipan hevur langt síðani spælt fallit, og tað er bert við at mála falskar fíggindar, at USA kann sleppa undan veruleikanum, heldur Tórður Jóansson, sum í nógv ár var ein av ímyndunum av reyða føroyska loysingarveinginum

Jákup Mørk

Politiskt vistu øll, hvat hann stóð. Tórður Jóansson var aktivur partur av reyða loysingarveinginum í føroyskum politikki gjøgnum øll árin, sum jarntjaldið stóð spent tvørtur um Europa. Fram til tað seinasta var hann eisini partur av redaktiðini á Fríu Føroyum, sum legði árárnar inn í '93.

Seinnu árin hevur Tórður búleikast í Skotlandi. Hann hevur tikið teologiskt embætisprógv, og pennurin er framvegis virkin. Eitt nú við bókini um brøðurnar í Føroyum.

Árin eru vordin 73 í tali, men tað sæst ikki á skræðuni, og tað hoyrist ikki á málinum. Retorikkurin er framvegis hvassur, og enn sum áður eru tað politiskar høgrakreftir og imperialisma, sum fáa toyggið.

Tað kann væl vera, at jarntjaldið er rapað, og at høgravongurin í alheims politikki vann tað stríðið. Men tað hevur ikki linkað atfinningum frá reyða slóðaranum, sum framvegis gevur sínar hvøssu politisku meiningar til kennar á Facebook-vanganum.

– Tað er eitt ótrúligt heilavask, sum fer fram í dag. Serliga í Vesturheiminum.

– Veruleikin í dag er, at USA ikki hevur nakrar marknaðir eftir. Einasta vøran, teir kunnu selja, er vápn, og tí er neyðugt at uppfinna kriggj, har vápnini kunnu brúkast, heldur

Tórður, sum staðfestir, at Obama og hansara politikkur er eitt stórt vónbrot.

– Kring allan heim vóru fólk optimistisk, tá hann varð valdur. Serliga, tá hugsað verður um, hvussu undanmaður hansara bar seg at. Men tað er helst soleiðis, sum Tito tók til á sinni. Hann helt, at munurin millum demokratar og republikanarar í USA var tann sami, sum hann er millum Pepsi Cola og Coca Cola.

– Veruleikin er eisini, at tú finnur republikanarar, sum eru nógv meira progressivir og vinstrasinnaðir, enn demokratarnir eru tað. Eitt nú er Ronald Paul eitt gott dømi um og hetta.

Sovjet fekk ikki frið

Sambært ástøðini hjá Karl Marx, har kommunisman hevur sínar røtur, skuldi kapitalisman annars forkomið sær sjálvari. Hetta tí Marx var sannførdur um, at greiðin eftir meira í seinasta enda skapti somikið stóran ójavna, at skipanin kollsigldi. Men hóast fleiri slíkar kreppur, so tykist høgra-rákið í dag í mangar mátar sterkari enn áður.

– Seinast vit sóu hetta, var eftir gjaldfóriskreppuna, sum tók seg upp í 2006 og komandi árin. Tað hevur ikki linkað um høgra-rákið, og tað er sama søgan, sum áður hevur verið. Tað veldst helst eisini um, hvør myndar politiska landsliðið. Eftir oljukurpeppuna fyrst í 70'unum sóu vit karráðan

høgrapolitikk við Thatcher og Reagan, og seinni vóru bretar somikið óhepnir, at teir fingi handan krigs-greiðingin, Blair nevndur, at stjórna landinum.

Tað verður mangan tikið til, at tá jarntjaldið fall, var

monnum, tí tey høvdu tørv á marknaðinum, sum eitt kapitalistiskt Russland kundi verða. Russland var alla tíðina undir trýsti og vápnaðari hótta, og tá er ógjørlegt at reka skilvísan politikk.

Undirmettu imperialismuna

Seinastu 15 árin hevur Tórður búleikast í Skotlandi, og har hevur hann verið partur av loysingarvørsluni. Og ikki óvæntað er hann harmur um nei-sigurin. – Tað dámdi mær lítið. Ikki minst tí vit stutt undan valinum høvdu fleiri enn helvtina á ja-síðuni. Ein stórir trupulleiki var tó heilt víst, at ja-síðan undirmetti tey imperialistisku vápnini, sum Stórabretland hevur uppbyggt sær seinastu 200-300 árin. – Tá teir sóu, at vandi var fyrri, at UK datt sundur, tóku allir teir stóru flokkarnir saman hendur, og við lyftum um bæði hetta og hatta vunnu teir valið. – Men hels eru lyftini tóm. Nú verður tosað um, at tað fer at taka eini 20 ár at innfría hesi, so eg ivist ikki í, at talan verður um nýggja fólkatakvøðu um ikki so langa tíð. Og tað positiva er, at grasrøturnar, sum myndaðu ja-stríðið, nú hava skipað seg munandi betur.

tað ein lygn, sum varð avdúkað fyrri vinstraveinginum í Føroyum og øðrum vestanlondum við. Eina lygn vil Tórður tó á ongan hátt kalla fyrrverandi eystur-europa, men hann ásannar, at kommunisman ikki gjørdist til tað, sum fólk høvdu vónað.

– Sjálvandi vistu vit, at har eisini fóru skeivleikar fram. Bæði í Russlandi, men ikki minst í fleiri av hinum eystanlondunum.

– Men veruleikin er eisini, at skipanin ongan tíð fekk frið at mennast. Ikki færri enn 14 ymisk hervøld royndu at koppa Lenin og hansara

– Sjálvur búði eg í Russlandi í '70-71, og tá fungeraði skipanin hampuliga væl. Tað var eisini í friðarligasta tíðarskeiðnum, sum hevði verið.

Var ein orsök til hetta kanska eisini, at Krushchev tá hevði gjørt upp við stalinismuna?

– Bæði og. Sjálvandi gjørdi Stalin nógv, sum ikki var í andanum, sum Lenin vildi byggja tjóðina. Men tað vóru eisini nógv, sum hildu Krushchev gera ov nógv av, tá hann sópaði alt tað, sum Stalin hevði staðið fyrri, av borðinum.

– Og tað var kanska eisini eitt sindur óheppið. Tú skalt

minnast til, at talan var um harðar tíðir, og tá verður ofta farið harðliga fram. Í so máta trúgvi eg ikki, at Krushchev hevði verið mjúkari at strúka – fyrri ikki at tala um, hevði talan verið um Obama ella Cameron. Tað eri eg sannførdur um.

– At skipanin kring Sovjetsamveldið fall, hevði tó sjálvandi sínar orsøkir. Tað vóru fleiri, sum høvdu ábyrgdina av hesum, hóast summi hava hug at geva Gorbátjov alla skuldina – Ein politisk skipan er somikið stór, at ein maður fær ikki koppað henni, so sjálvandi hevði hann ikki skuldina. Skipanir eru mannaskaptar, og er konstruktiónin ikki nóg dygg, so fellur hon saman.

Heimurin rindar fyrri Europa

Og Tórður er skjótur at vísa á, at kommunistiska skipanin als ikki er einsamøll um at hava upplivað eina niðurbræðing.

– Kapitalisman er eisini mannaskapt, og hon er fleiri ferðir smokkað saman. Tað gjørdi hon longu í 1890'unum – og serliga í 1929. Og tað er hent fleiri ferðir síðani.

Men sum skipan tykist hon alla tíðina at vinna framaftur. Hvør er orsøkin til hetta?

– Ein orsök er heilt víst, at hon appellerar til sjálvsøkni í menniskjum. Hetta her við, at »eg« skal blíva til nakað serligt. Eitt skifti hildu vit annars, at tann bleyta socialdemokratiskan var

ein gyltur millumvegur, men eisini hon hevur verið í afturgongd.

– Hvør rætta skipanin er, dugi eg ikki at svara. Men tú skalt minnast til, at hetta lítla hornið ovast í globusinum – tað vit rópa Europa og Norður Amerika – hevur upplivað eitt marglæti, sum restin av heiminum hevur goldið rokningina fyrri. Og tað bara ein spurningur um, hvussu leingi tey finna seg í at gjalda hesa rokningina.

– Júst hetta er væl eisini orsøkin til, at USA stóðugt leggur seg út í viðurskifti, sum als ikki viðkoma teimum. At teir uppfinna kriggj. Teirra samfelagskipan er grundað á at skapa split og at mála eina felags fíggindamynd. Fíggindarnir verða hongdir út og svertaðir til, og tað er demokratið, sum hevur liðið undir hesum. Í sonevndu »friðar-öldini«, sum teimum dámar at kalla tað, eru 200 milliónir mannalív farin fyrri skeyti av krígsávum, og so kanst tú sjálvur meta, um tað er so friðarligt.

– Samstundis hava teir sína heilt egnu heimsmynd – teirra sonevnda exceptionalisma, undantaks- ella serstøða, har USA partú er undantikið øllum reglum, sum teir vilja hava onnur at akta. Teir vilja ikki akta altjóða mannarættindi, og teir vilja als ikki vera við í eini loysn á stóru umhvørvis-spurningunum. Teir virða sum so heldur ikki kapitalismuna sjálva, tí skuldi USA